

Бележки

Относно

**Препоръки в изборното законодателство залегнали в
Меморандум с препоръки за усъвършенстване на изборното
законодателство за гарантиране на честни и прозрачни избори
на Гражданския борд за свободни и прозрачни избори**

Борислав Виларов, експерт

I. Относно избирателната система

В обществото и Гражданският борд няма консенсус относно вида на избирателната система. Има внесено предложение от Гражданска инициатива “100 % мажоритарен избор в два тура“ и бе поставен въпрос от една от присъстващите организации. Дебат по същество не е имало. Експерти и представители на други организации възразиха на последното да се води такъв дебат и темата да се включи в заключителния Меморандум.

Очевидно гражданите и представителите в Гражданския борд приемат положително засилването на мажоритарния елемент в избирателната система. През 2014 г. за първи път след демократичните промени на два пъти гласувахме като се използва пропорционална система и преференциален вот. По данни на ЦИК около 1/3 от избирателите са използвали преференциите, т.е. възможността да гласуват преференциално за предпочитан кандидат от листата на партия или коалиция, която подкрепят.

От много отдавна български експерти настояваха да се въведе пропорционална система с преференции. През миналата година под натиска на гражданския протест, най-накрая бяха направени промени в изборното законодателство в подобна посока. За да се оцени резултата и ефекта е необходимо да се проведат няколко избора. Ето защо, не трябва да бързаме отново да променяме избирателната система, защото само с мажоритарна система можело да изберем „морални хора“ (ама, че глупост – б.а.). Честите и радикални реформи в изборното законодателство води да нестабилност и хаос в обществото.

Това, което е необходимо е в Меморандума да залегнат препоръки за някои промени в изборното законодателство на базата на проведените два избора по новата система с цел да бъдат избегнати възможностите за някои грешки и неравнопоставеността на българските избиратели и кандидатите за народни представители.

Затова по тази точка предлагам следният текст:

„Засилване на мажоритарния елемент/характер на избирателната система. Изказани са единични мнения за въвеждане на чиста мажоритарна система в два тура.”

II. Промени в действащото изборно законодателство.

Предлагам в меморандума да залегнат текстове с предложения за промени в изборното законодателство. Някои от тях са коментирани в заседанията на Изборния борд, а другите са поставени по време и след последните парламентарни избори.

1. В избори за членове на Европейския парламент, избор на български народни представители и президент и вицепрезидент, могат да **гласуват само граждани живеещи в страни членки на ЕС.**

или

на територията на държави, които не са членки на ЕС може да се разкриват **изборни секции само на територията на български дипломатически представителства и консулски служби.**

2. Въвеждане на **машинно гласуване** в най-кратки срокове – още за **местните избори** догодина. Не експериментално, а официално. Може да се предвиди, че в населени места с 1 секция до 500 човека може да се предвиди да се гласува не машинно, а с книжни бюлетини, в случай на невъзможност за машинно гласуване поради технически проблеми с Интернет връзка. Това за всяко населено място се решава от ЦИК след съгласуване с областните управители.

3. Въвеждане на **Интернет гласуване**. Без каквито и да е условия. На местните избори да се въведе възможността да се гласува от гражданите **в страната**, а на следващите общи избори да могат да гласуват и българите **в чужбина**, в

съответствие с предвиденото в т. 1. Да се предвиди, че от един IP адрес може да се гласува само веднъж.

При целенасочена работа, осигуряване на необходимото финансиране и наличие на воля, това може да се случи още за следващите избори, а не само да се отлага.

4. Т.к. многократно се поставя въпроса за многомандатен район „чужбина”. Това трябва да се предвиди в меморандума. Считам, че предложението трябва да бъде за въвеждане на нов **„многомандатен район чужбина”** или на **национална листа, заедно се регионалните**. Считам, че по удачно е въвеждането на допълнителна национална листа. В националната листа ще влизат гласовете от чужбина/Европа и остатъците от отделните райони. Т.е. от многомандатните райони в страната ще се разпределят само цели мандати и ще влизат кандидатите в зависимост от предпоченциите, а остатъчните гласове ще се преливат към националната листа. Така няма да се случват тези аномалии в отделни райони на страната.
5. Да се въведе **задължителна предпоченция за регионалните листи. Да отпадне прага за предпоченции.**
6. Да се премахнат дискриминационните текстове, с които се дават привилегии на „водачите на листи”. **Бюлетините без предпоченция да се отчитат за партиите, но не и за водача на листата.** Кандидатите за народни представители на отделните партии и коалиции да се **подреждат в районните листите по азбучен ред или жребий.** Бюлетините, в които са посочени **две или повече партии или предпоченции** да се считат за **недействителни.**
7. **Кандидатите за народни представители да могат да бъдат включвани в националната и една регионална листа.**
8. **Членове на Европейския парламент или кметове да не могат да се включват в листите, ако не им е приключил мандата или не са се отказали от него.**
9. Да се **премахнат номерата на партиите**, като останат само номера за предпоченциите.
10. Да се **премахнат сегашните „тъмни стаички”**, където не е ясно, какво правят избирателите. Да се въведат **малки паравани**, така както е в нормалните държави. Това ще ограничи възможността да се контролира

купен вот чрез заснемане, използване на клечки и конци от неграмотни избиратели и др. изборни шашми.

11. Въвеждане на **професионална изборна администрация и изчислителни центрове** в срок до

12. Въвеждане на **активна регистрация на избирателите** в срок до

III. Промени в действащото законодателство с оглед предотвратяване на престъпления срещу избирателните права на гражданите.

Очевидно е, че сегашното законодателство не изпълнява целите си за предотвратяване на престъпления срещу избирателни права на гражданите. От една страна, е нежеланието на прокуратурата и органите на МВР и ДАНС да си вършат работата, а от друга – има проблеми със законодателството и доказването на съответното престъпление.

Затова трябва да се предвидят **нови текстове за състава на престъплението (купуване на гласове, контролиран и корпоративен вот) и наказателната отговорност, използването на СРС и агенти под прикритие.**

Специализирани звена към МВР и ДАНС за „борба с организираната престъпност” да се заемат с престъпленията срещу избирателните права на гражданите. Да се извършва наблюдение и профилактика на лица, за които има съмнение, че „купуват гласове”, но досега не е доказано.

IV. Промени в Изборния кодекс свързан с контрол върху изразходваните средства.

В изборния кодекс да залегне текст, с който **ЦИК се задължава да извърши мониторинг на разходите** на партиите, коалициите и кандидатите, с оглед реалните разходи, които извършват, финансовите, материалните и нематериалните дарения, които получават в хода на кампаниите и предвидените лимити за финансиране на изборите.

Този мониторинг трябва да се осъществява в реално време, т.е. в хода на кампанията и след нея.

Партиите да изготвя **по подробни отчети**. Например: перо за изразходвани средства за медии: изхарчените средства за съответен брой публикации или участие в електронни медии – отчет с копие на публикациите, записи на материали и участия в електронни медии, копие на договори с медиите.

Да се въведат стандарти. Например: за какви дейности се отпускат държавните субсидии на партиите и за какво могат да бъдат харчени.

Например: допустима дейност ли са дарения с партийната субсидия? Партийната субсидия за това ли се предоставя?

Какви са допустимите разходи за дейности в една предизборна кампания. Например: допустим разход ли е да се правят дарения в хода на кампанията; допустимо ли е да се „продават“ кебапчета и кюфтета за стотинки, колкото е номера на съответната партия. „Цена“, която е многократно по-ниска от себестойността. Това продажба на кебапчета и кюфтета ли е, или покупка на гласове срещу евтини кебапчета и кюфтета?

ЦИК да е задължен да изготви аналитична справка за изразходваните средства от партиите/коалициите и кандидатите за народни представители и получените от тях финансови, нематериални и материални активи.

Да се предвидят текстове в законодателството (не само изборното) за разследване на финансирането на кампаниите, там където има съмнение за това.

В случай, че бъде доказано, че са използвани финансови, материални и нематериални средства (активи), които надвишават лимитите и начините на финансиране залегнали в Изборния кодекс и Закона за политическите партии, да се отнемат съответните мандати – на партиите или коалициите, както и на отделните кандидати. Същото да се отнася и при доказване на купуване на гласове.

V. Регулацията относно финансирането на социологически проучвания

Регулацията не върши работа. Масово се заобикаля. На последните избори всички агенции твърдяха, че са провели проучвания със собствени средства. Очевадна лъжа.

Със законов текст агенциите за социологически и маркетингови изследвания и проучвания ежегодно да бъдат задължени да публикуват списък на възложителите на проучвания, вида и характера на проучванията. На базата на тях да се изготви публичен регистър на възложителите на социологически и маркетингови изследвания.